

|                                                               |    |
|---------------------------------------------------------------|----|
| מבוא                                                          | 3  |
| 1. 'כתובה'                                                    | 4  |
| 1.1 החובות המוטלים על הבעל מכוח הכתובה                        | 4  |
| 1.2 מימוש דמי הכתובה בעידן הנוכחי                             | 5  |
| 1.3 "כתובה מוגזמת"                                            | 6  |
| 1.4 פטור מדמי הכתובה                                          | 6  |
| 2. חוק הירושה                                                 | 7  |
| 2.1 סקירה כללית                                               | 7  |
| 2.2 ירושה על פי דין                                           | 7  |
| 2.3 סעיף 11 לחוק הירושה – זכות הירושה של בן זוג               | 8  |
| 2.3.1 סעיף 11(א) לחוק                                         | 8  |
| 2.3.2 סעיף 11(ב) לחוק                                         | 9  |
| 2.3.3 סעיף 11(ג) לחוק                                         | 9  |
| 3. חוק יחסי ממון בין בני זוג                                  | 10 |
| 3.1 סקירה כללית                                               | 10 |
| 3.2 מבנה החוק                                                 | 11 |
| 3.3 השתלשלות החקיקה שהביאה לפיחות במעמד החוק                  | 13 |
| 3.4 השתלשלות הפסיקה שהביאה לפיחות במעמד החוק                  | 14 |
| 4. כתובה, ירושה וחוק יחסי ממון – יחסי גומלין                  | 16 |
| 4.1 חוק יחסי ממון מול חוק הירושה                              | 16 |
| 4.2 אורי צפת – "אין כפל מבצעים" והרשות לפתרון נתונה בידי הבעל | 19 |
| 4.3 בועז קראוס – בין חוק יחסי ממון לחוק הירושה                | 21 |
| 4.4 המלצות וועדת טירקל והצעת חוק דיני ממונות (חלק הירושה)     | 23 |
| 5. סיכום ומסקנות                                              | 24 |
| 6. ביבליוגרפיה                                                | 27 |

## מבוא

עבודת מחקר זו עוסקת בדיני ירושה ובקונפליקטים המתעוררים לנוכח מספר אלמנטים מרכזיים בדיני המשפחה הנוגעים לעניין ירושתו של אדם. במרכזה של עבודת המחקר ניצבים שלושה אלמנטים: 'כתובה' שניתנת לאישה על ידי בעלה במעמד החתונה ומקורה במשפט העברי; חוק יחסי ממון בין בני זוג שעוסקת בדיני ממונות ובחלוקת הנכסים שנצברו במהלך חייהם המשותפים של בני הזוג<sup>1</sup>; חוק הירושה, אשר עוסק בדיני הירושה, בין אם ירושה על פי דין ובין אם ירושה על פי צוואה.<sup>2</sup>

בפרק הראשון לעבודה זו אסקור מהי 'כתובה', את מקורה במשפט העברי ומעמדה במשפט הישראלי ומה הנפקויות שלה לנוכח התמורות שחלו בחקיקה ובתפיסת המשפט הישראלי אשר מתווה דרך משפטית חדשה. כמו כן, אבחן כיצד האישה רשאית לממש את כתובתה, מהי 'כתובה מופרזת' וכיצד היא מאבדת את זכויותיה בה.

בפרק השני לעבודת מחקר זו, אבחן את חוק הירושה, כולל סקירה היסטורית אשר הביאה לחקיקתו. בנוסף, אנתח את סעיף 11 הרלוונטי לענייננו (לרבות דברי ההסבר) והשינויים שחלו בניסוחו (ככל חלו) כולל סקירת התנאים הקבועים בו בהתקיימותם קמה זכאות לירושה (ולמי). כמו כן, אבחן את סעיפים 104 ו-148 לחוק וכיצד הם מביאים לידי ביטוי את מעמדה של הכתובה בדין הישראלי.

בפרק השלישי לעבודת מחקר זו, אבחן את חוק יחסי ממון את הרקע לחקיקתו ואת המשמעויות שהוא מטיל על זוגות נשואים (וגם ידועים בציבור). בפרק זה אבחן את מעמדו ההולך ומתדרדר של החוק החל מחקיקתו ועד לפסיקותיו השונות של בית המשפט בישראל שהביאו לידי ביטוי שחיקה זו ואף החריפו אותה. המשמעות של שחיקת חוק יחסי ממון קרדינלית לנוכח ההתנגשות המתוארת במסגרת עבודת מחקר זו.

בפרק הרביעי לעבודת מחקר זו, אבחן ואסקור את התנגשות בין כתובתה של האישה, חוק יחסי ממון וחוק הירושה בדין העברי, במשפט הישראלי וכפי שעולה מפסיקת בתי המשפט השונים. לצד פסיקות אלה שינתחו בהרחבה, אסקור את דעותיהם של המלומדים השונים בתחום.

הפרק החמישי הוא הפרק האחרון בו אסכם ואנתח את כל הנסקר לעיל ואציע פתרונות אפשריים לשיפור המצב הקיים בכדי להטיב עם כל הצדדים ולהבטיח עתיד אישי ומשפחתי איתן יותר.

<sup>1</sup> חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (להלן: "חוק יחסי ממון")  
<sup>2</sup> חוק הירושה, התשכ"ה-1965

## 1. 'כתובה'

"הכתובה – הכול כתוב בה"<sup>3</sup>. הכתובה היא מסמך משפטי מחייב שמקורו בדין העברי. ישנה מחלוקת מקדמת דנא בין חכמי התלמוד בנוגע למקור החיוב של יצירת הכתובה: מצד אחד ישנם חכמים הפוסקים כי מדובר בחיוב שתוקנה על ידי חז"ל במשנה (התורה שבעל-פה) וזאת במטרה להקנות הגנה כלכלית לנשים, בעצם העובדה שבעליהן לא יהיו רשאים לגרש אותן מבלי לשלם להן פיצוי כלכלי ניכר. מנגד, ישנם הסוברים כי החיוב הכתובה הוא עבור אישה בתולה ומקור החיוב נמצא בתורה, ואילו חז"ל הוסיפו ותיקנו את החובה להתקין כתובה לכל אישה (אלמנה, גרושה וכיוצא בזה)<sup>4</sup>.

הכתובה בנויה משלושה חלקים כאשר לכל אחד מהחלקים מאפיינים שונים. החלק הראשון כולל את כל ההתחייבות של הבעל כלפי האישה במהלך חייהם המשותפים ולאחריהם, החלק השני קובע את הערבויות שמתחייב הבעל להעמיד בתמורה לנשיאת הכלה לאישה ואילו החלק השלישי כולל את החתימות ההדדיות על שטר החוב.

הכתובה היא למעשה שטר חוב קנייני שמוסר הבעל לאשתו בזמן הקידושין לאחר ששני עדים כשרים חתמו על הכתובה והיו נוכחים בעת מסירתה. תפקיד הכתובה היא להבטיח כאמור את חובותיו של הבעל כלפי אשתו ואת זכויותיה הקניינים לכל אורך חייה, בין אם במהלך נישואיהם או בעת פרידתם ואף לאחר מותו של הבעל. במילים אחרות, המטרה המרכזית של הכתובה היא להעניק פיצוי כספי לאישה לאחר תום הנישואין, וזאת באמצעות קביעת סכום כספי לפיצוי הקבוע בכתובה, עליו מתחייב הגבר לשלם לאשתו במידה והנישואים יעלו בתוהו – במקרה של פרידה הגבר ישלם לאשתו את הסכום הנקוב כחלק מהליך והגירושין ובמקרה של מוות, ייגבה הסכום מירושתו.

יודגש ויובהר – ההלכה היהודית קובעת כי נישואין ללא כתובה הם נישואים אסורים ומדובר בחובה שלא ניתן להתנות עליה בשום אופן וצורה. זוג שמבקש להינשא כדת משה וישראל חייב בהסכם כתובה<sup>5</sup>.

### 1.1 החובות המוטלים על הבעל מכוח הכתובה

כפי שציננתי לעיל, שטר הכתובה מהווה מעין שטר מכר שבו הבעל "קונה" את הבעלות על אשתו. בתמורה "לקנייה" זו, מתחייב הבעל במספר חובות, ממוניות ושאינם ממוניות אשר חלות גם במהלך ימי חייו וגם לאחר מותו. במהלך חייו מחויב הבעל: לפרנס את אשתו, להוקיר אותה, להאכיל אותה, לקנות לה בגדים ואף לקיים עמה יחסי אישות. במידה ותקופת הנישואים תמה, בין אם בגירושין ובין אם במות הבעל, האישה זכאית לקבל הסכום הנקוב בכתובה.

בעניין זה יובהר כי לאחר מותו של הבעל, הופכת האישה למעין 'נושה' של עיזבון הבעל. זכויותיה של האישה, לאחר מותו של בעלה, מוכרות בדין הישראלי בשני החוקים המרכזיים העוסקים בנידון אשר יסוקרו לעיל והם חוק הירושה וחוק יחסי ממון.

<sup>3</sup> עו"ד נטלי ברדוגו, "משמעותה המשפטית של הכתובה"

<sup>4</sup> משנה תורה לרמב"ם, ספר אישות, הלכות י, פרק ז'. משנה תורה לרמב"ם, ספר אישות, הלכות יא, פרק ד'. משנה תורה לרמב"ם, ספר אישות, הלכות יב, פרק ב'.

<sup>5</sup> א' רוזן-צבי, "יחסי ממון בין בני זוג" (תשמ"ח), 325